

REFORM VE STATÜKO ARASINDA KATAR DIŞ POLİTİKASININ GELECEK VİZYONU

DOÇ. DR. İSMAIL NUMAN TELCİ

Başkan Yardımcısı ORSAM

“

Dış politikada uzun yıllar aktif tavır takınan Katar yönetimi, bir süredir planlanan ve gerek Kovid-19 salgını gerek diğer bölgesel-küresel gelişmelerin etkisiyle geciktirmek durumunda kalınan iç siyasetteki konsolidasyon ve reformasyon sürecine yeniden odaklanmaya başladı.

”

Ortadoğu'da son yılların en önemli dış politika oyuncularından birisi olan Katar, bu yöndeki angajmanlarının yanında yakın dönemde iç politikaya dair bir gelişmeyle bölgesel ve uluslararası siyasetin gündemine geldi. Ülkede gerçekleştirilen Şura Meclisi seçimleri Katar siyasetinde önemli bir açılım olarak dikkat çekerken, ülkenin önümüzdeki dönemde dış politikada vites düşürüp düşürmeyeceği sorularını da akıllara getirdi. Nitekim gerek bölge siyasetinde gerekse de uluslararası düzlemde birçok konuya müdahil olan Katar'ın bu yöneliminde dönüşüme gidebileceği ve iç siyaset ve ekonomik kaynaklarda çeşitlilik

arayışına odaklanan bir yaklaşımı benimseyebileceği gözlemlenmektedir.

KATAR SİYASETİNİN HIZLANAN DÖNÜŞÜMÜ

Nitekim dış politikada uzun yıllar aktif tavrı takınan Katar yönetimi,

bir süredir planlanan ve gerek Covid-19 salgını gerek diğer bölgesel-küresel gelişmelerin etkisiyle geciktirmek durumunda kalınan iç siyasetteki konsolidasyon ve reformasyon sürecine yeniden odaklanmaya başladı. Bu noktada, Katar Emiri Temim bin Hamed el-Sani liderliğinde elde edilen dış politika

kazanımlarının ülke içinde daha fazla destek görmesi ve uzun vadeli olabilmesinin toplumsal kesimlerin taleplerinin de karşılanmasına bağlı olduğundan hareketle Katar yönetimi birtakım kalıcı ve yapısal değişiklikleri hayata geçirmeye başladı. Bu çerçevede Katar liderliği ülkede karar alma süreçlerinin daha demokratik düzlemde gerçekleşmesi adına Şura Meclisi üyelerinin seçimle göreve gelmesi yönünde alınan kararı bu yıl uyguladı. Bu anlamda konsey üyelerinin üçte ikisi gerçekleştirilen seçimler sonucunda belirlenirken, kalan üçte biriyse Emir tarafından belirlendi.

Katar Emiri Temim bin Hamed el-Sani yakın dönemlerde, ülkenin geleneksel toplumsal kodlarına yönelik yapılan iyileştirmelerin işaretlerini vermiştir. Şura Meclisinin açılışı sırasında yaptığı konuşmada Temim bin Hamed, kabileciliğin ulusal birliği zedeleyen bir anlayış olduğunu belirterek eşit haklar temelinde yeni bir vatandaşlık yasasının hayata geçirilebileceğini ifade etmiştir. Şura Meclisi seçimleri sırasında bazı kabilelerin seçmen olabilme yeterliğini karşılayamaması üzerine yaşanan tartışmaları merkeze alan Emir, “vatandaşlık sadece kabilecilik temeliyle değil, sadakat, bağlılık ve sorumluluk gibi hasletler bağlamında da bir hak anlamına gelmektedir” ifadeleriyle ülkede daha kapsayıcı bir vatandaşlık yasasının hayata geçirilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu anlamda temelde gerek iç gerekse dış politikada hareketli dönemlerden geçen Katar, ulusal birliği güçlendirme odaklı hamleler gerçekleştirmektedir.

Ekonomi politikalarında da yeni projelere odaklanarak kaynaklarda çeşitlilik sağlama yönünde adımlar atan Katar liderliği, bu girişimleriyle dış politikadaki kazanımların sürdürülebilir ve uzun vadeli olmasını da hedeflemekteydi. Özel sektörün gelişmesi, petrol dışı sanayi üretiminin artması, endüstriyel kapasitenin gelişmesi adına dış yatırımların ülkeye çekilmesi gibi adımlarla yerel istihdam yaratma ve petrol, doğal gaz kaynakları dışındaki ekonomik faaliyetleri en üst seviyeye çıkarma hedefi Katar'ın ulusal 2030 Vizyonunun temel dinamiklerini oluşturmaktadır. Öyle ki enerji kaynakları bağlamında dahi alternatiflerini çeşitlendirme yolunda adımlar atan Katar, yenilenebilir enerji kaynaklarına ağırlık veren ülkelere azalacak talebi, bu anlamda daha yavaş ilerleyen ülkelere yönlendirmeyi planlamaktadır. Bu noktada geçtiğimiz günlerde Pakistan'la ilgili konuda imzalanan anlaşma bu durumun göstergelerinden birisidir.

“
Tüm bu süreçler Katar'ın dış politikada daha otonom aktör olma durumuna katkı sağlarken, Doha yönetimi için uzun vadede sürdürülebilir bir küresel ilişkiler ağının sağlam temellerinin atılmasına ön ayak olmuştur.

İÇ POLİTİKADA REFORM SÜRECİYLE DİŞ POLİTİKA İLİŞKİSİ

Katar yönetiminin bu yöndeki açılımları esasında dış politikadan bağımsız da düşünülemez. Nitekim söz konusu siyasi gelişmeler, ekonomik girişimler ve iç politikadaki reform süreçleri, dış politikada son yıllarda elde edilen kazanımların devam ettirilebilmesi ve ülkenin bu yöndeki olumlu imajının daha da ileriye taşınabilmesi hedefi doğrultusunda gerçekleştirilecektir. Bu noktada Katar liderliğinin, bir

tarafından ekonomik zenginliğini bir enstrümana dönüştürerek diğer taraftan da bölgesel ve küresel siyasette zamanında ve yerinde hamleler yaparak dış politikasındaki başarılı ivmeyi sürdürmeyi planladığı söylenebilir.

Biraz geriye gidilecek olursa Arap devrimleri sürecinde bölge halklarının değişim taleplerinin yanında güçlü şekilde yer alan Katar'ın, bu anlamda ilkeli bir politik tutum sergilerken, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) tarafından uygulanan siyasi ve ekonomik ablukadan da herhangi bir zarar görmeden çıkmayı başardığı görülmektedir. Bu süreçte Doha yönetiminin uyguladığı dış politika tercihleri bahsi geçen izolasyon sürecinden minimum zararlarla çıkmasını sağlamıştır. Bu bağlamda bölgesel ittifaklar denkleminde stratejik bir hamle yaparak Türkiye'yi yanına çekmeyi başaran Doha'nın, uluslararası düzlemde de bir taraftan ABD başta olmak üzere Batılı ülkelerle stratejik itti-

fakını sürdürürken bir taraftan da Çin ile enerji merkezli iş birliğini sorunsuz bir şekilde devam ettirdiği gözlemlenmektedir. Tüm bu süreçler Katar'ın dış politikada daha otonom aktör olma durumuna katkı sağlarken, Doha yönetimi için uzun vadede sürdürülebilir bir küresel ilişkiler ağının sağlam temellerinin atılmasına ön ayak olmuştur.

Katar yönetimi bir taraftan hem diplomatik hem de kültürel adımlarla uluslararası imajını ve yumuşak gücünü destekleyici bir politika yürütmüştür. İsrail'in son Gazze operasyonunun sona erdirilmesi konusunda yoğun temaslar yürüten Katar, ABD'nin Afganistan'dan çıkışı ve ülkede yönetimin Taliban'a geçişi sürecinde anahtar aktör olarak rol oynamıştır. Öyle ki Afganistan'daki taraflar arasındaki görüşmelere ev sahipliği yapmasının yanında, ülkede yönetimin değişmesinin ardından birçok ülke kendi diplomatlarını Afganistan'dan çıkarırken Katar ile koordineli bir şekilde hareket etmek durumunda kalmıştır.

Bu süreçte yine ittifak hâlindeki Türkiye ile ortak politikalar izleyen Katar'ın bölgesel sorunların çözümünde geçmişte zeminini oluşturduğu arabuluculuk-kolaylaştırıcılık rollerinin somut sonuçlarını elde ettiği anlaşılmaktadır. Plansız ve insani dram açısından bazı trajik görüntülere yol açan ABD'nin, Afganistan'dan çekilme süreci sonrasında Taliban ile diğer aktörler arasında köprü rolünü sürdüren Katar'ın bu çabalarının genelde uluslararası toplumdan takdir topladığı görülmüştür.

Benzer şekilde Katar, Mayıs 2021'de Somali'de ortaya çıkan seçim krizi ve Somali ile Kenya arasında ortaya çıkan deniz sınırı anlaşmazlığından kaynaklanan krizin çözümünde arabuluculuk faaliyeti gerçekleştirerek barış yapıcı aktör sıfatını belirginleştirmiştir.

Katar, küresel imajını güçlendirme sürecinde sadece diplomasiye önem vermemiş bir taraftan da ekonomik ve kültürel enstrümanları da işlevselleştirmiştir. Başta ABD ve Avrupa ülkeleri olmak üzere yaptığı küresel yatırımlarla bu ülkelerin birçok anlamda diplomatik desteğini alan Doha yönetimi, el-Cezire'yi dünya çapında bir marka hâline getirerek birçok bölgesel ve küresel gelişmenin söylem düzeyinde belirleyicisi hâline gelmiştir. El-Cezire İngilizce ve Arapça aracılığıyla bölgesel sorunlara reform yanlısı tutumunu sürdüren Doha yönetiminin medya aracılığıyla da yumuşak güç parametrelerini pekiştirdiği söylenebilir. Bilindiği gibi reform yanlısı bu tutumu nedeniyle el-Cezire medyanın bölgedeki diğer şubeleri demokratikleşme-reform süreçlerinin karşısında olan devletlerce baskı altına alınmış ve hatta kapanmıştır.

Medya girişimlerinin yanı sıra Katar'ın uluslararası imaj çalışmalarında spor faaliyetlerinin de önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Yumuşak güç stratejisi çerçevesinde son dönemde Körfez ülkelerinin bu alanı da oldukça etkili kullandığı ve hatta birbiriyle rekabet hâlinde olduğu söylenebilir. Bu girişimleri daha erken dönemde başlatan Doha yönetimi, Paris Saint Germain gibi Fransa ve dünya futbolunun başlıca ekiplerinden birisini

satın alarak bu alanda ciddi bir kazanım elde etmiştir. Fakat Katar'ın asıl hamlesi 2022 Dünya Kupası'na ev sahipliği yapma hakkını elde etmesi olmuştur. Rakip Körfez ülkelerinin çeşitli girişimlerine ve uluslararası düzeyde yürüttükleri kampanyalara rağmen Dünya Kupası'na ev sahipliği yapma ayrıcalığını elinden bırakmayan Katar, nüfus ve coğrafi kapasitesine kıyasla çok daha büyük bir güce sahip ülke konumunu pekiştirmiştir. Bunun yanında bu düzeydeki uluslararası organizasyonların Katar'ın dünya kamuoyuna tanıtılmasında da rolü olacaktır.

Sonuç olarak, önümüzdeki dönemde Arap ayaklanmaları sürecinde tecrübe ettiği çatışmalı ilişkiler nedeniyle Katar'ın dış politikada tekrardan yumuşak güç unsurlarına yönelik girişimlerini yoğunlaştıracağı ve bu girişimleri de iç politikadaki dönüşüm süreçleriyle pekiştirmeye odaklanacağı savunulabilir. Bir başka deyişle uluslararası aktörlerle kurduğu çok taraflı angajmanlar, Körfez krizinin çözümüyle birlikte bölgesel aktörlerle geliştireceği ilişkiler, artan yumuşak gücü, giderek pekişen "barış yapıcı aktör" sıfatı ve ekonomik kaynaklarını çeşitlendirme girişimleri bir arada düşünüldüğünde, Katar'ın çok daha etkili bir dış politika aktörü olacağı söylenebilir.

Bu anlamda bugüne kadarki başarılı girişimlerin ve politikaların anlatılması ve farklı düzlemlerde küresel kamuoyunun ve iç politikanın gündemine getirilmesi Katar yönetiminin önemli stratejilerinden birisi olacaktır. ■